

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА УСТАНОВКА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАР ТЕРТЯ РОТОРІВ ВАКУУМНОГО НАСОСА РОТОРНОГО ТИПУ

*В. Сиротюк, к. т. н., О. Березовецька, інженер, С. Березовецький, інженер
Львівський національний аграрний університет
В. Шацький, д. т. н.
Таврійський державний агротехнологічний університет*

Постановка проблеми. Доїння корів є однією з найскладніших операцій, через те що це є безпосередній контакт машини і тварини. Від забезпечення оптимальних параметрів і режимів роботи доїльних апаратів залежать тривала продуктивність тварин і збереження позитивних якостей, набутих у результаті тривалої селекції.

Велике значення в цьому має вакуумний режим у доїльному апараті: високий вакуум може призвести до травмування та захворювання вимені на мастит, низький – до неповного видоювання корів, нестабільний (коливний) – до сповільнення молоковіддачі, неповного видоювання, до збивання і втрати молочного жиру й руйнування та втрати білка.

Забезпечення тривалої безвідмовної роботи та енергоощадності вакуумного насоса зумовлено зносостійкістю пар тертя робочих органів та їх коефіцієнтом тертя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження тертя та зношування в різноманітних хімічно активних та абразивних середовищах із застосуванням фізичного та математичного моделювання допоможуть виявити основні чинники та критерії експлуатаційного зміцнення [2] і дадуть змогу розробляти трибomeханічні системи мінімального зношування [3].

Постановка завдання. Основним елементом вакуумної системи є вакуумний насос. До нерозв'язаних науково-прикладних задач, що знижують надійність вакуумних насосів, належить недостатність науково-методичних підстав конструювання та створення цих машин. Сьогодні на світовому ринку вакуумних насосів можна знайти понад 150 типів машин, що мають суттєві відмінності конструкцій, обґрунтованість яких недостатня [4]. Важливими чинниками, що зумовлюють надійність роботи виробу, є вибір конструкційних матеріалів [1], з яких виготовляються пари тертя вакуумних насосів, тому розроблення науково-методичних підстав створення їх робочих органів є актуальною задачею. Однак обґрунтуванням вибору конструкційних матеріалів для робочих органів і трибосистем вакуумних насосів займалися лише окремі дослідники [2; 3; 5; 7]. На основі аналізу наукових досліджень, передового виробничого досвіду, патентного пошуку вакуумних насосів [4; 6] нами встановлено, що експлуатаційно-технологічні показники роторних насосів значно кращі, ніж у інших типів. Проте техніко-енергетичні показники (компактність, постійність вакуумметричного

тиску, продуктивність, шумність) та надійність деталей не повністю задовольняють існуючі вимоги, такі як зносостійкість та енергоощадність вакуумних систем [2; 3].

Виклад основного матеріалу. Для покращання енергетичних показників нами запропонована конструкція робочих органів, що являє собою два ротори, виготовлені з еластичного матеріалу, які обертаються з рівними кутовими швидкостями, що забезпечує стабільний кінематичний режим. Це призведе до зменшення вимог щодо точності виготовлення деталей насоса, зменшить енергоємність процесу і затрати на його експлуатацію, забезпечить безвідмовну роботу та можливість ремонту, взаємозаміну робочих органів, економію охолоджувально-мастильних рідин.

Використання води як мастильно-герметизувальної і охолоджувальної рідини дасть змогу надійно герметизувати робочі органи, зменшити експлуатаційні затрати та коефіцієнт тертя.

Надійність та довговічність роботи насоса може бути забезпечена вибором відповідних конструкційних матеріалів. Основним вузлом вакуумного насоса є еластичні робочі органи, виготовлені з вакуумної гуми.

Взаємодії між трибоелементами охоплюють процеси контакту, тертя, зношування, а також режими змащування. Для обґрунтування вибору конструкційних матеріалів робочих органів вакуумних насосів проводились експериментальні дослідження.

Насамперед була вибрана для роботи у вакуумному середовищі гума, як модельний матеріал, який використовувався для основних якісних експериментів з вивчення зміни коефіцієнта тертя.

Нормальну силу вимірювали індикатором годинникового типу, яким фіксували стискання пружини 6 (рис. 1). Силу тертя вимірювали за допомогою консольно закріпленої тензометричної балки 5, температуру рідини – за допомогою термометри з попереднім підсиленням сигналу операційним підсилювачем.

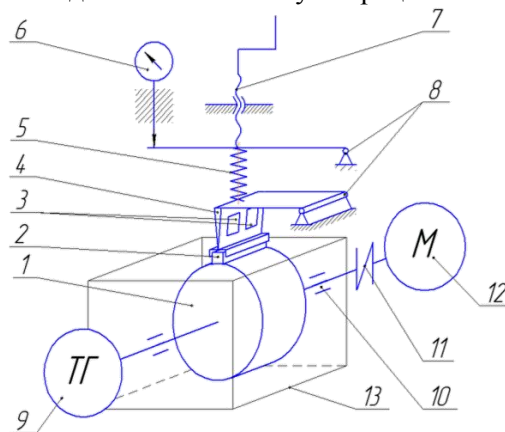

Рис. 1. Схема установки для дослідження тертя роторів вакуумного насоса в корозійно активному середовищі.

Установка складається з: 1 – дослідний зразок ротора, виконаний з нержавіючої сталі, доведеної до Rz 13-14 класу точності; 2 – гума; 3 – датчик прогину балки; 4 – консольна балка; 5 – протарована пружина; 6 – індикатор годинникового типу; 7 – гвинт для регулювання нормальної сили на гумовий зразок; 8 – кронштейн; 9 – тахогенератор; 10 – кулькові підшипники закритого типу; 11 – муфта; 12 – асинхронний електродвигун з перетворювачем частоти; 13 – ємність.

Ємність виготовлена з нержавіючої сталі для забезпечення чистоти змащувальної рідини і точності експериментальних даних. За допомогою електродвигуна 12 приводять у дію дослідний зразок 1, виготовлений із нержавіючої сталі, надаючи йому відповідної кутової швидкості. Зразок на 2/3 занурений у воду. Гумовий зразок 2, закріплений у тримачі, перед дослідом зважують. Завдяки індикатору годинникового типу 6 надають нормальній сили, яка через протаровану пружину 5 і консольно закріплену балку 5 передається зразку 2. На консольній балці 5 прикріплені датчик прогину 3. Гвинтом 7 змінюють нормальне зусилля у парі тертя. За допомогою тахогенератора 9 вимірюємо частоту обертання зразка 1. Завдяки електроприводу з регульованою кутовою швидкістю змінюють частоту обертання вала електродвигуна.

Для вводу аналогової інформації, що надходить з первинних перетворювачів, використовували блок вводу-виводу фірми National Instruments USB-6008.

Блок-діаграма віртуальних приладів вимірювальної системи подана на рис. 2.

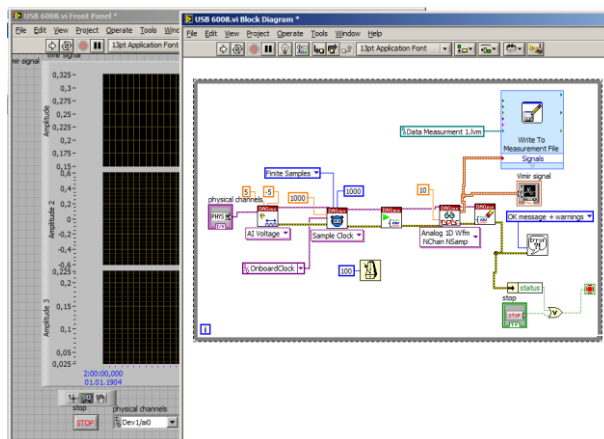

Рис. 2. Блок-діаграма віртуальних приладів вимірювальної системи.

Висновки. Описана установка забезпечує вимірювання параметрів тертя для різних матеріалів пар тертя в широкому діапазоні лінійних швидкостей з різними змащувально-охолоджувальними рідинами з фіксацією результатів експерименту у вигляді цифрових файлів та обробку результатів експерименту в реальному масштабі часу.

Бібліографічний список

1. Анурьев В. И. Справочник конструктора-машиностроителя : в 3 т. Т. 1. – 9-е изд., перераб. и дополн. / В. И. Анурьев. – М. : Машиностроение, 2006. – 926 с.
2. Бартнев Г. М. Природа и механизм трения каучукоподобных полимеров в различных физических состояниях / Г. М. Бартнев, А. Н. Елькин // Механика полимеров. – 1967. – № 1. – С 123-155.
3. Боуден Ф. П. Трение и смазка твердых тел / Ф. П. Боуден, Д. М. Тейбор. – 1968. – 542 с.
4. Насосы вакуумные, шестеренные, винтовые, поршневые: каталог ВАМИ / сост. А. В. Пичкова. – Л., 1977. – 196 с.
5. Пат. 20197 України, МПК F01C3/00 (01.2007). Вакуумний насос / В. М. Сиротюк, О. Г. Штойко. – № u 2006 07 728 ; заявл. 15.07.06 ; опубл. 2007, бюл. № 1.
6. Сиротюк В. М. Машини та обладнання для тваринництва : курс лекцій / Сиротюк В. М. – Львів : ЛДАУ, 2000. – 185 с.
7. Трибомеханічні системи вакуумних насосів з вдосконаленими роторами / В. М. Сиротюк, О. Г. Березовецька, В. М. Гайдучок, С. А. Березовецький // Вісник Львівського національного аграрного університету : агроінженерні дослідження. – 2008. – № 6. – С. 138-142.

Сиротюк В., Березовецька О., Березовецький С., Шацький В. Експериментальна установка для дослідження пар тертя роторів вакуумного насоса роторного типу

Наведено експериментальний комплекс для дослідження пар тертя робочих органів вакуумного насоса роторного типу за допомогою розробленої установки, вимірювальна частина якого побудована з використанням віртуальних приладів.

Ключові слова: вакуумний насос, робочі органи, трибомеханіка, тертя, змащування, конструкційні матеріали, експериментальне обладнання.

Syrotjuk V., Berezovetska O., Berezovetsky S., Shatskiy V. Experimental equipment for research of friction pairs rotors vacuum pump of rotary type

The experimental system for the research of friction pairs working of rotary vacuum pump using the developed measuring installation of which is built using the virtual devices.

Key words: vacuum pump, organs of work, tribomechanics, friction, lubrication, constructional materials, experimental equipment.

Сиротюк В., Березовецька О., Березовецький С., Шацький В. Експериментальна установка для дослідження пар тертя роторів вакуумного насоса роторного типу

Представлен експериментальний комплекс для дослідження пар тертя робочих органів вакуумного насоса роторного типу з допомогою розробленої установки, вимірювальна частина якої побудована з використанням віртуальних приладів.

Ключевые слова: вакуумный насос, рабочие органы, трибомеханика, трение, смазка, конструкционные материалы, экспериментальное оборудование.